

Kulturernas uppkomst enligt Toynbee

på förhandlingar — säga nej till både vapen och understöd i annan form? På en sådan politik, som rent av vägrar att diskutera kärnfrågan med västmakterna, har vi bokstavligt alltså förlora men ingenting att vinna. Dess enda konsekvens kan bli en isolering, vida fullständigare än den som neutralitetspolitiken ursprungligen förutsatte — en isolering som innebär motsättning både till Norden och Västern.

Enligt den amerikanska senatens Vandenberg-resolution skulle i regionala avtal sammanslutna stater kunna erhålla garantier om hjälp från USA. Sedermera har det sagts att sådana garantier skulle ges blott vid ömsesidighet — icke ömsesidighet i den meningen att vederbörande stater skulle lova hjälpa USA vid alla konflikter, utan i den meningen att vissa motprestationer krävdes av de "garanterade" staterna. Här föreligger en given bas för förhandlingar. Vad som behövs är en uppgörelse, en kompromiss som tillfredsställer både Sverige, Norge-Danmark och väststaterna. En sådan kompromiss kan utformas blott genom förhandlingar mellan alla parter. Om Sverige icke är med härpå, blir följden uppenbarligen att Norge-Danmark och väststaterna förhandlar, medan Sverige ställs utanför.

Våra egna intressen, hänsynen till våra grannfolk och önskan att trygga freden hänvisar till denna väg. Om den ursprungliga isoleringspolitiken från i början av förra året ånyo upptas, är den oändligt mycket farligare än den då var.

Ansätser finns hos oss till en dålig praxis, enligt vilken avgående statsråd, dugliga eller odugliga, får en förvaltningspost som pension. I fallet Vougt har det tvärtom blivit så att statsrådsposten fått karaktären av pension. Det är ett ohållbart läge. Finns det inte någon sändebudspost, nog välbetald för att hr Vougt skall ta den och nog avlägsen och obetydlig för att hans placering inte skulle irritera vare sig här eller där? Hans fortsatta verksamhet som svenskt statsråd är inte bara en skandal, utan en allvarlig olägenhet — nästan vad som helst, även ett speciellt beslut om pension, vore att föredra.

HISTORIEN, med dess ström av händelser och handlingar, dess påverkningar från folk till folk och från tid till tid, förtäts hos Toynbee till berättelsen om tjugu kulturer, vilka var för sig betecknar en misslyckad ansträngning att nå ett allmänskligt resultat. Beviset för att dessa kulturer är avgränsade och likartade enheter skall levereras genom en skildring av deras uppkomst, växt och undergång. Men någon sådan skildring ges inte — den förutsättes i själva verket redan existera. Ty vad Toynbee presterar är en framställning av de olika stadierna i den utveckling som säges vara typisk för alla kulturer. Han tar, exempelvis, upp frågan om kulturernas uppkomst och löser den genom att ge ett tvärsnitt från olika kulturer. Med denna metod, enligt vilken kulturerna blott används som material för underbyggandet av en tes, bortskymmes svårigheten att bevisa själva tesen, ty vad som skulle bevisas, nämligen kulturernas existens icke blott som historiska hjälpbegrepp utan som ett slags övermänniskliga enheter, förutsättes i Toynbees redogörelse. De sakuppgifter som för honom ter sig som bekräftelser på en fastslagen sanning blir för läsaren därför endast illustrationer till en tvivelaktig tes.

Saken blir klarare om vi stannar vid Toynbees framställning av kulturernas uppkomst. Han berör först vissa försök att lösa detta problem. Med all rätt utdömer han de teorier som velat finna förklaringen i rasen, respektive i den för mänsklig odling lätt tillgängliga omgivningen. Genom att ge intrycket av att dessa orimliga hypoteser är de enda som framlagts underlättar han godtagandet av den egna tankegången, ett — säkerligen omedvetet — knep som ofta återkommer hos Toynbee, vilken nästan aldrig polemiserar annat än mot galningar. Den närliggande och väl av de flesta godtagna tankegång som utvecklat t. ex. av den amerikanske antropologen Boas blir alls icke omnämnd. Enligt Boas är det absurt att tänka sig ett kulturellt framåtskridande (naturligtvis är det här ej fråga om kultur i Toynbees speciella mening) som resultatet av en bestämd faktor; det är fråga om ett samspel mellan läge, klimat, allmän kapacitet hos en grupp eller ett folk, insatser av speciellt intelligenta personer och rent tillfälliga sammanträffanden —, och något bestämt och generellt kan härom icke ut sägas.

Toynbee kommer däremot, ledd på spåret av några ord ur Goethes "Faust", till slutsatsen att lösenordet för kulturernas uppkomst är "challenge and response", utmaning och svar. Den delvis rent religiöst-mystiska motivering för denna uppfattning som Toynbee ger skall här förbigås. Vad han i sitt mera världsliga resonemang menar är i första rummet att den ansträngning som kulturskapandet innebär preseras vid ett visst motstånd, vid vissa svårigheter. I ett avsnitt ger han en rad exempel som